

Öğretmenlik Mesleğinin Aynaları

Öğretmenlerin Mesleklerine Bakışları ve Değer Algıları

Elyesa Koytak & Lütfi Sunar

Özet: Bu çalışma, öğretmenlik mesleğine dair değer algılarını “ayna benlik” kavramı ışığında analiz ederek öğretmenlerin mesleklerini nasıl gördüklerini anlamayı amaçlamaktadır. Araştırmada, İstanbul genelinde görev yapan 1028 öğretmene uygulanan anket aracılığıyla mesleğin dört yansıma düzeyi —öz-değer, toplumsal değer, kurumsal değer ve maddi değer— üzerinden veriler toplanmıştır. Bulgular, öğretmenlerin mesleklerini kutsal ve itibarlı olarak gördüklerini, ancak toplum ve kurumlar nezdinde yeterince değer görmediklerini ve maddi tatminsizlik yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Cinsiyet, kurum tipi, kıdem, görev yapılan ilçe ve eğitim kademesi gibi değişkenler mesleğin değer yansımalarında anlamlı farklar yaratmaktadır. Özellikle kadın, özelde çalışan, ilkökulda görev yapan ve düşük kıdemli öğretmenlerin meslek algılarında daha olumsuz bir tablo ortaya çıkmıştır. Araştırma, mesleğin farklı aynalardaki kırılan ve gerilimli yansımalarını ortaya koyarak, mesleki kimliğin sosyo-ekonomik ve kurumsal şartlarda nasıl şekillendiğine dair özgün katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Meslek, öğretmenlik, mesleki itibar, ayna benlik

Abstract: This study aims to analyze the value perceptions of the teaching profession through the lens of the “looking-glass self” theory of Cooley, exploring how teachers perceive their own profession. Based on a survey conducted with 1028 teachers working across Istanbul, the research investigates four dimensions of occupational reflection: self-worth, social recognition, institutional value, and material compensation. The findings reveal that while teachers generally perceive their profession as sacred and reputable, they feel undervalued by society and institutions and report significant dissatisfaction with their income. Variables such as gender, type of institution, level of seniority, socio-economic status of the district, and level of education taught significantly influence perceptions of the profession. Particularly, female teachers, those working in private institutions, elementary school teachers, and those with lower seniority exhibit more negative evaluations. By uncovering the fragmented and conflicted reflections of the profession in various “mirrors,” this study offers a sociologically grounded and original contribution to understanding how professional identity is shaped within broader socio-economic and institutional contexts.

Keywords: Profession, teachers, occupational prestige, looking-glass self

Elyesa Koytak, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, elyesa.koytak@medeniyet.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-6530-7917
Lütfi Sunar, Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, lutfi.sunar@medeniyet.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-7087-1253

Koytak, E. & Sunar, L. (2025). Öğretmenlik mesleğinin aynaları: öğretmenlerin mesleklerine bakışları ve değer algıları, *Güncel Sosyoloji*, 3(1), 5-30.

 guncelsosyoloji.com

Başvuru: 01.05.2025
Revizyon: 18.05.2025
Kabul: 31.05.2025
Online Basım: 30.06.2025

Giriş

Öğretmenlik tarih boyunca önemli bir meslek olmuştur: Cumhuriyetin yönetici kadrolarının öğretmenlere ideolojik bir önem atfetmesi toplum nezdinde de devleti temsil etmeleri nedeniyle saygınlık kazanmaları ve mesleki imajının üretilmesini sağlamıştır (Atmaca, 2020, s. 154). Ancak günümüzde, mesleki itibar çalışmalarında üst skalalarda puanlanmasına rağmen, öğretmenliğin mesleki itibarının, toplumsal imaj ve statüsünün düştüğü ifade edilmektedir (Sunar, 2020; Polat, Kayısı ve Aydın, 2015). Bu durumun temel sebebi ücretler ve çalışma şartlarının kötüleşmesi olarak görülmektedir. Nitekim yeni kuşaklar nezdinde öğretmen olmak, diğer profesyonel mesleklere göre (hekimlik, avukatlık, mühendislik vs.) dezavantajlı bir kariyer haline gelmektedir (Sunar, 2020; Ertan Kantos, 2021). Öğretmenlerin kendileri de, mesleğin değerinin geçmişe nazaran giderek azaldığını; toplumsal saygınlığın aşındığını ifade etmektedir (Doğan & Bayrak, 2019; Sönmez & Cemaloğlu, 2017). Meslek mensuplarının kendilerine dair öz-değer algısı yüksek olmakla birlikte, bu algıyla toplumsal değer arasında bir fark olduğu, yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir (Yurdakul vd., 2016; TEDMEM, 2014).

Bu araştırma, öğretmenlik mesleği üzerine yapılan çalışmalarda tespit edilen değer kaybı algısını, mesleki değer ve itibarın farklı boyutları olduğundan ve mesleki itibar algısının diğer mesleklerle kıyaslandığında açığa çıkan bir fenomen olduğundan hareketle incelemeyi amaçlar. Bu anlamda teorik kalkış noktası sosyoloji literatüründe Cooley’le birlikte anılan “ayna benlik” kavramını meslek gibi mezo ölçekli bir fenomende uygulamaktır: Öğretmenlik mesleğinin farklı aynalarda nasıl yansıdığını ve diğer mesleklerin aynasındaki ilişkisel konumunu keşfetmek gerekir. Araştırmancın iki temel sorusu şudur: Mesleğin farklı aynaları olarak öz-değeri, toplumsal değeri, kurumsal değeri ve maddi değeri öğretmenler tarafından nasıl algılanmaktadır? İkinci olarak, öğretmenler kendi mesleklerini diğer meslekler arasında nasıl değerlendirmektedir? Araştırma bu iki soruya öğretmenlerin cinsiyet, kıdem, kurum tipi, eğitim kademesi, görev yaptığı ilçenin sosyo-ekonomik seviyesi değişkenlerinin ışığında sosyolojik açıdan cevap vermeyi hedeflemektedir. Bunun için nicel bir yaklaşım benimsenmiş olup, İstanbul’da görev yapan 1028 öğretmenin katıldığı bir anket yoluyla veri toplanmıştır. Araştırmanın literatüre katkıları İstanbul özelinde kapsamlı bir örnekleme dayanması, öğretmenlerin görev yaptığı ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişliği değişkenini analize dahil etmesi, mesleğin aynalarını farklı boyutlarıyla incelemesi ve mesleğin diğer meslekler arasında kendini konumlandırmasını incelemesidir.

Meslek, Kimlik ve Değer

Charles H. Cooley’in “ayna benlik” kavramı kişinin kimliğini kurarken başkaları tarafından nasıl algılandığının etkili olduğu fikrine dayanır. *Human Nature and the Social Order* (1902) kitabında benliğin sosyal etkileşimler içinde, başkalarının algılarıyla karşılıklı şekilde kurul-

duğunu tartışır. Ayna benlik bir süreç içinde şekillenir: Önce başkalarının bizi nasıl gördüğünü hayal ederiz. Başkalarının bizi görme biçimine göre yargıladığını tahayyül ederiz. Son olarak bu yargılara göre benlik hissimizi şekillendiririz (s. 152). Bizden üstün veya yukarıda olduğunu düşündüğümüz kişilerin bizim hakkımızdaki yargılarına başvururuz (s. 177). Cooley'e göre benlik kendi kendini kuran bir şey değil; bu etkileşim dahilinde, dinamik şekilde toplumun sunduğu aynalardan yansıyan imgeleriyle kurulan bir şeydir. Bu kavram, benliğin başkalarının algılarının içselleştirilmesi yoluyla inşa edildiğini ifade eder (Gecas, 1982).

Bu ikinci benlik anlayışımız yalnızca yansıtma yoluyla değil, daha ziyade başkalarının gözünde çarpıtılmış, güçlendirilmiş, tashih edilmiş ve çoğaltılmış hayalimizin kırılmasıyla yaratılır. Ayna benlik sürecinde önemli olan, sürecin başında başkalarının bizi nasıl gördüğüne dair hayallerimizin nesnel olmaması, bir diğer ifadeyle başkalarına dair kendi yansıtma-mamız olmasıdır. Ayna benlik bu nedenle kalkış noktası itibarıyla öznel algı ve imajlara dayanır. Süreci tersinden okursak; başkalarının bizi nasıl gördüğü, değerlendirdiği, yargıladığı bizim benliğimizin kurulmasında etkilidir ancak bu etki başkalarına dair kendi hayal, imaj ve algılarımızın prizmasından geçer. Bu durumda kendimizle başkaları arasında sürekli bir gidiş-geliş vardır; başkaları hakkında önceki deneyimlerimizden beslenen imaj ve algılarımız, onların bizi nasıl gördüğünü; dolayısıyla da benliğimizi etkiler (Origgi, 2019). Bu nedenle ayna benlik dışarıya veya topluma karşı tamamen pasif konumda değerlendirilemez (Shaffer, 2005).

Ayna benlik kavramı boylamsal çalışmalarla ve empirik sınamalarla geliştirilmiştir (Yeung & Martin, 2003; Enis, 2010). Mesleki kimlik üzerine yapılan güncel araştırmalar, meslek gruplarını diğer gruplardan ayırtan ve kendi içinde bir arada tutan kolektif benliklerinin etkileşim yoluyla nasıl oluştuğunu analiz etmek için sıklıkla Cooley'in ve diğer simgesel etkileşimcilerin kavramsal araçlarını kullanır. Örneğin, Sawatsky ve arkadaşları (2023) bu bakış açısını tıp asistanlarının kimlik oluşumuna uygulayarak mesleki sosyalleşmeyi mentörler, ekranlar ve kurum kültürü ile etkileşimleri yoluyla alanın norm ve değerlerini içselleştirmek olarak tanımlamıştır. Tıp asistanları kıdemli hekimlerin çizdiği ve örneklediği mükemmel hekimliğe yetişmek; yeni kimlik oluşumuna önceki benliklerini uyarlamak ve klinik gereklilikler ve aciliyetler karşısında mesleki kimliklerini sürekli güncellemek durumundadır. Bu da onların mesleki ayna benliklerinin sıkı bir şekillenme sürecinde olması demektir. Başka bir araştırmada ise hemşirelerin, her ne kadar hayati bir iş yapsalar da ve bu kabul edilse de, liderlik ve klinik karar-alma süreçlerinde diğer meslek grupları tarafından dışlandığı; bu nedenle bir yandan güçlü ama diğer yandan zayıf bir mesleki kimliğe sahip oldukları tespit edilmiştir (Rodriguez-Perez vd., 2022).

Çalışma ve meslek hayatında benlik veya kimlik olgusu, farklı meslek gruplarının birbirlerini nasıl gördüğü ve birbirlerine nasıl davrandığına göre şekillenmektedir. Örneğin güçlü bir profesyonel kimliğe sahip olmayan idari ve destek işlerde çalışanların, aynı eğitim kurumunda bulunan akademik personelin aynasında kendilerini “daha az saygın” gördükleri; daha düşük

bir mesleki konumda hissettikleri tespit edilmiştir (Caldwell, 2022). Benzer şekilde, eğitim kurumlarında çalışan kütüphanecilerin hem idareciler hem öğretmenlerle ilişkilerinde kendilerini daha “dış” ve marjinal bir konumda gördükleri, eğitim-öğretim süreçlerinde nitelikli bir işlev veya vazifeyle özdeş görülmedikleri, bu nedenle mesleki kimliklerinin düşük özgüven ve özdeğer içerdiği tespit edilmiştir (Frye, 2018). Bu durum bazı genç kütüphanecileri mesleki rollerini ifa etmekten çok idari işlerle uğraşmak ve yöneticilerini memnun etmek gibi bir eğilime götürmektedir. Başka grupların onaylamasına ne kadar eğilimli olursa bir meslek grubunun meslekle kurduğu ilişkinin aşınacağı veya çarpık bir hal alacağı ifade edilmektedir. Örneğin ceza infaz kurumlarına çalışan memurların birden fazla “ayna”sı olduğu; mahkumlar, idareciler, halk ve medya aynalarındaki yansımalarına göre mesleki kimliklerinin şekillendiği ve bunun bazen “damga” olarak memurları zorlayan süreçler yarattığı tespit edilmiştir (Mistry, 2017). Mesleğin toplum genelinde sahip olduğu imaj ve itibarın, aynı zamanda medya temsillerinin mesleki kimliğin oluşumunda etkili olması sosyal hizmet görevlileri ve uzmanları örneğinde de tespit edilmiştir (Nilsson vd., 2025; Bolgün ve Şahin, 2019).

Buraya kadar bahsi geçen meslek gruplarına dair sosyolojik araştırmalar, mesleki kimlik ve statünün sosyal geri bildirim ve yansıma yoluyla inşa edildiğinin altını çizer. Meslekler başka mesleklerin, çalıştıkları kurumların ve en genelde toplumsal tanınmanın birer “aynası” ile boğuşur; bu aynalardaki yansımalarına göre kendi grup kimliklerini sürdürür veya değiştirir. Bu ayna saygı ve onayı yansıttığında, profesyoneller daha güçlü, daha değerli bir benlik duygusunu içselleştirme eğilimindedir. Ancak yansıyan görüntü küçültücü veya değersizleştirici olduğunda mesleki kimlikler zayıflayabilir; meslek içinde tatminsizliğe neden olabilir.

Bu değer kaybı Türkiye’de öğretmenlik mesleği hakkında yapılan çalışmalarda da farklı biçimlerde ortaya konulmuştur. Öğretmen giderek daha çok başka mesleklerin veya işlerin aynasında kendini görmektedir: Yapılan çalışmalarda öğretmenlerin “bakıcı”, “dadi”, “mürebbiye” gibi görüldüğü tespit edilmiştir (Karakoyunlu, 2024). Bu durum mesleğin demografik yapısında kadınların giderek daha da çoğunlukta olması ve “kadına uygun” meslek olarak tanımlayan toplumsal normlarla alakalıdır. Aynı zamanda dijital mecralarla bilginin yaygınlaşması öğretmene duyulan ihtiyacı aşındırmıştır. Başka çalışmalarda da öğretmenlerin mesleğin genel görünümü hakkındaki görüşlerinin olumsuz olduğu ortaya çıkmıştır (Bağcı vd., 2013; Gelişi & Meirkulova, 2022; Koç, 2014; Sönmez & Cemaloğlu, 2017). Yakın tarihli bir başka çalışmada, öğretmenlerin, mesleğin imajıyla ilgili olarak genellikle olumsuz görüşlere sahip oldukları bulunmuştur (Doğan & Bayrak, 2019, s. 908). Katılımcı görüşlerine göre öğretmenlik mesleği eskiden toplum tarafından saygı gösterilen ve üyeleri el üstünde tutulan bir meslek iken günümüzde bu saygı düzeyi azalmıştır (s. 912). Ayrıca öğretmenlerin, sistem içindeki diğer öğretmenleri mesleki ve kişisel özellikleri bakımından yeterli buldukları sonucu elde edilmiştir (s. 915). Öğretmenliğin mesleki imajının düşük olmasının nedenleri arasında ekonomik gelir seviyesi, çalışma şartları, medyanın etkisi ve öğretmen niteliği öne çıkan başlıklar arasındadır (Ünsal, 2018).

Örneklem

Araştırma kapsamında 2022 Mayıs ayında İstanbul genelinde 1028 öğretmenle mesleğin değerine dair tutumlarını ölçmeye yönelik anket yapılmıştır. Ankette öğretmenlere cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, görev yaptığı kurum tipi, görev yaptığı eğitim kademesi sosyo-demografik ve mesleki özelliklerini ifade eden değişkenler olarak sorulmuştur. Araştırma örneklemini MEB'in resmi istatistiklerinde yer alan evrenin dağılımına göre kotalı şekilde hazırlanmıştır (MEB, 2024). MEB kayıtlarına göre 2021-2022 yılı için İstanbul'da görev yapan 174.175 öğretmenin %10'u okul öncesi, %26'sı ilkokul, %29'u ortaokul ve %35'i ortaöğretimde görev yapmakta olup örneklemele uyumlu bir dağılımdadır. Araştırma İstanbul'un 15 ilçesinde yürütülmüş olup bu ilçeler Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın Türkiye'deki bütün ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine (SEGE) dair araştırmasında bulunan puanlarına göre gruplanmıştır (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2022). SEGE skoru 2'nin altında olan Eyüpsultan, Sultangazi ve Sultanbeyli "En Düşük", 2 ile 3 arasında olan Bağcılar, Küçükçekmece, Kağıthane, Esenyurt ve Pendik "Düşük", 3 ile 4,5 arasında olan Üsküdar, Başakşehir, Ataşehir, Ümraniye ve Fatih "Yüksek", 4,9'un üstünde yer alan Beşiktaş ve Kadıköy ise "En Yüksek" olarak gruplanmıştır.

Tablo 1. Örneklemen Kategorik Değişkenlere Göre Dağılımı

		N	%
Cinsiyet	Erkek	493	48,0%
	Kadın	535	52,0%
Mesleki Kıdem (yıl)	0-5	245	23,8%
	6-10	265	25,8%
	11-15	187	18,2%
	16-20	170	16,5%
	20 üstü	161	15,7%
Kurum Tipi	Kamu	818	79,6%
	Özel	210	20,4%
Eğitim Kademesi	Okul Öncesi	155	15,1%
	İlkokul	238	23,2%
	Ortaokul	270	26,3%
	Lise	365	35,5%
İlçe SEGE Grubu	En Düşük	146	14,2%
	Düşük	423	41,1%
	Yüksek	333	32,4%
	En Yüksek	126	12,3%
Toplam		1028	100%

İkinci olarak, öğretmenlere 14 ifadeden oluşan, mesleğin değerini nasıl gördüklerini farklı açılardan ölçmeye yönelik bir soru seti sorulmuştur. Bu soru setinde mesleğin öz-değerini kapsayan 4 ifade, mesleğin toplumsal değerini ifade eden 4 ifade, mesleğin kurumsal değerini ifade eden 4 ifade ve mesleğin maddi kazancına dair 2 ifade yer almış olup öğretmenlerin bu ifadelere ne ölçüde katıldığı 5’li likert tipi cevaplarla ölçülmüştür. Böylece öğretmenlerin kendi mesleklerine dair değer yansımaları dört farklı açıdan ölçülmüştür. Bu 14 ifadeye verilen cevapların Cronbach Alfa değeri 0,79 bulunmuş olup yüksek bir iç tutarlılığa işaret eder. Araştırmmanın amacı ölçek geliştirmek olmadığı için bu ifadelere faktör analizi uygulanmamıştır.

Üçüncü olarak öğretmenlerin 10 meslek içinde öğretmenliği hangi sırada konumlandıklarını yönelik bir soru sorulmuştur. Bu 10 meslek sırasıyla tıp hekimi, pilot, öğretmen, yüzbaşı, avukat, mühendis, polis, eczacı, hemşire ve muhasebecidir. Bu 10 meslek Lütfi Sunar’ın araştırmasında öğretmenlikle birlikte itibar skalası yukarı sıralarda çıkan profesyonel veya rutin beyaz yakalı meslekler arasından seçilmiştir (Sunar, 2020). Böylece öğretmenlerin kendi mesleklerini görme biçimleri yakın mesleklerle ilişkisel bir açıdan keşfedilecektir.

Bulgular

Mesleğin Olumlu ve Olumsuz Aynaları

Mesleğe dair kanaatlerin ilk üç ifadesi, mesleğin kendi aynasındaki öz-değerini ölçmeye yöneliktir. Tablo 2’deki ifadelere ortalama katılım puanı 1-5 arasında değerlere sahiptir. Mesleğin kutsallığı, yüksek bir itibara sahip olması ve ülke kalkınması için önemi bu anlamda mesleğin kendi aynasındaki yerine işaret eder. Öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğu yönünde güçlü bir ittifak vardır (4,38). Mesleğe öteden beri yakıştırılan kutsallığın kaynağının bilgi, aydınlanma, irfan, talim ve terbiye gibi kültürel değerlerde köklendiği tahmin edilebilir. Önemli olan, öğretmenler arasında bu ifadeye katılımın diğer ifadelere göre çok daha yüksek oranda çıkmasıdır. “Kutsal bir meslektir” ifadesine verilen puanların normal dağılıma uygun düşmeyecek şekilde basıklık ve çarpıklık değerlerinin olması da yüksek puanlarda bir yığılma olduğuna işaret eder.

Tablo 2. Öğretmenlerin Mesleklerine Dair Değerlendirmeleri

		Ort.	St. Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Mesleğin Öz-Değeri	Öğretmenlik kutsal bir meslektir	4,38	0,96	-1,86	3,29
	Öğretmenlik yüksek itibara sahip bir meslektir	3,43	1,31	-0,49	-0,87
	Ülke kalkınması için öğretmenlik çok fazla önemli değildir	2,28	1,34	0,66	-0,87
	Öğretmenlik mesleğini seçtiğim için pişmanım	1,91	1,12	1,25	0,83
Toplumun Aynası	Geçmişte öğretmenlerin değeri daha fazlaydı	4,19	0,96	-1,38	1,92
	Öğretmenlere duyulan saygı azalmadı	2,61	1,27	0,33	-0,99
	Öğretmenler hak ettiği değeri görüyor	2,42	1,25	0,51	-0,78
	Öğretmenliğin değeri toplumda yeterince anlaşılmıştır	2,53	1,21	0,39	-0,79
Mesleğin Kurumsal Aynası	MEB öğretmenlerin gelişimi için gerekli uygulamaları yapıyor	3,12	1,11	-0,28	-0,63
	Eğitim öğretim süreçlerine dair öğretmenlerin görüşleri yeterince dikkate alınmıyor	2,71	1,23	0,13	-1,06
	Okulda görüşlerimi özgür bir biçimde ifade edemiyorum	2,95	1,21	0,02	-0,98
	Öğretmenler zamanla değişen ihtiyaçlar doğrultusunda kendini geliştirmektedir	3,49	1,03	-0,58	-0,08
Kazanç Aynası	Gelirim kendimi geliştirmem için yeterli imkanı sağlıyor	2,32	1,23	0,56	-0,83
	Gelirim temel ihtiyaçlarımı karşılamama yeterlidir	2,52	1,28	0,31	-1,16

Bununla birlikte mesleğin “yüksek bir itibara sahip” olduğu ifadesi de görece yüksek bir katılıma sahiptir (3,43). Kutsallık ve itibar, öğretmenlerin mesleğin kendi aynasında görmeye yatkın oldukları iki özellik olarak öne çıkar. Bunu teyit eden diğer değişkense daha somut biçimde ülke kalkınmasıyla öğretmenliğin toplumsal faydası arasındaki ilişkiye odaklanır. Anketin güvenilirliğini test etmek adına olumsuz yönde sorulan bu ifadeye katılımın son derece düşük bir ortalama puana sahip olması (2,28), ülke kalkınmasıyla meslekleri

arasında öğretmenlerin doğrudan ve pozitif bir ilişki kurmaya eğilimli olduklarına işaretler. Nitekim bu ifadeye verilen puanları tersine çevirdiğimizde de 3,72 gibi yüksek bir ortalama çıkmaktadır.

Kutsallık, itibar ve kalkınmayla ilişkisi bakımından mesleğin kendi boy aynasında öz-değeri yüksektir. Ancak bu üç özellik görece soyut ve genel bir bağlama dayanır. Öğretmenlerin toplumla en sık etkileşim yaşayan mesleklerden biri, hatta belki birincisi olduğu düşünüldüğünde, toplumun aynasında kendilerini nasıl gördükleri önem kazanır. Bu anlamda, soru setindeki ikinci grup öğretmenlere duyulan saygı, bugün verilen değer ve hak ettiği değeri görmeye dair ifadeleri içermiştir. “Geçmişte öğretmenlerin değeri fazla idi” ifadesinin ortalama puanının (4,19) “kutsal bir meslektir” ifadesinden sonra ikinci en yüksek puan çıkması, mesleğin toplumun aynasındaki değerini nostaljik şekilde görme eğilimini ifade eder.

Nitekim mesleğin devasa bir genişlemeye şahit olduğu ve demografik-bürokratik açıdan geçmişteki müstesna konumunu kaybettiği güncel bağlamda toplumsal değerine dair bir aşınma veya azalma hissetmesi anlaşılabilir. Mesleğe gösterilen saygının azalmadığı, değerinin toplumda yeterince anlaşıldığı (2,53) ve bugün hak ettiği değeri gördüğü (2,42) ifadelerinin görece düşük puana sahip olması da mesleğin toplumsal aynasındaki nostaljik eğilimi teyit eder. Burada kullanılan “geçmiş” kelimesi elbette muğlaktır; 20 yıl önceyi de 50 yıl önceyi de işaret edebilir ve şüphesiz 1990’lardaki öğretmenliğin sosyal konumuyla 1960’lardaki konumu aynı değildir. Ancak nesnel konum ve değerden daha önemlisi, öğretmenlerin gözünde mesleğin toplumsal yansımasının, bugün gelinen noktada eskiye göre daha düşük veya küçük olduğudur.

Üçüncü ifade grubu ise, mesleğin esasen her gün içinde bulunduğu eğitim sisteminin kurumsal aynasındaki yerini ve yansımaları ölçmeye yöneliktir. Bakanlığın öğretmenlerin gelişimi için yeterli imkanları sağladığı, eğitim öğretim süreçlerinde öğretmenlerin görüşlerinin dikkate alındığı, okulda görüşlerini özgürce ifade edebildiği yönündeki ifadelerin ortalama puanları yüksek veya düşük sayılmaz. Kurumsal işleyişin somut ve dinamik dünyasında öğretmene sunulan imkanlar, söz hakkı ve mesleki özgürlük ortamının tamamen kötü veya aşınmış olması beklenemez. Elbette nitel bir araştırma yapıldığında, mesela özel okullarda çalışan öğretmenlerin daha olumsuz deneyimlere sahip olduğu keşfedilebilir. Ancak mesleğin kurumsal aynası daha gerçek, günlük ve çok yönlü ilişki ve etkileşimlerin aynası olduğu için dengeli kanaatlerin baskın çıkması anlaşılabilir.

Son olarak, mesleğin kazanç aynası gelir. Burada öğretmenlerin gelirlerine dair iki ifade vardır. “Gelirim temel ihtiyaçlarımı karşılıyor” ifadesine katılımın ortalama puanı 2,52 olup düşüktür. Öğretmen maaşlarının bu anlamda temel ihtiyaçları karşılamakta dahi yetersiz görüldüğü açıktır. Dahası, “gelirim kendimi geliştirmem için yeterli imkanı sağlıyor” ifadesinin puanı daha da düşüktür (2,32). Öğretmenlerin kazanç aynası, son derece gerçekçi bir ayna olarak baskın şekilde olumsuz bir eğilime sahne olur. Kutsallık ve itibar gibi soyut ve genel

öz-nitelikler noktasında nasıl yüksek görme eğilimi varsa, kazanç noktasında da düşük görme yönünde bir eğilim açığa çıkar.

Dolayısıyla mesleğin kendi aynasından toplumun aynasına geçtikçe açığa çıkan ayrışma, kazanç aynasına gelindiğinde daha çapraşık bir görüntü arz eder. Bu çapraşık aynanın nirenji noktası ise öğretmenlerin somut olarak meslekleriyle kurdukları ilişkiye dair iki ifadede ortaya çıkar: “Öğretmenler zamanla değişen ihtiyaçlar doğrultusunda kendilerini geliştirmektedir” ve “Öğretmenlik mesleğini seçtiğim için pişmanım”. İlk ifadenin ortalama puanı 3,49 olup bütün soru seti içinde en yüksek üçüncü ortalama puana sahiptir. Öğretmenlerin hem kendilerini hem de meslektaşlarını nasıl gördüklerini gösteren bu ifadeye katılımın yüksek olması, kazanç aynasındaki düşük yansımaya rağmen mesleğin pratik açıdan değişimi yakaladığı ve bu uğurda gayret ettiği yönündeki kanaatin ifadesidir.

Benzer şekilde, mesleğinden pişman olan öğretmen son derece azdır. Zira meslek mensupları nezdinde, öğretmenliğin kutsallık algısının gerektirdiği maddi ve manevi kazançları eskiye göre daha az sağlasa da belli bir sosyal konum sağladığı da inkâr edilemez. Kutsallıkla ilgili ifade gibi pişmanlıkla ilgili ifade de normal dağılıma en uzak puanlara sahiptir ve düşük puanlarda yığılma gösterir. Soru setindeki ifadelerin birbiriyle ne ölçüde korelasyona sahip olduğuna bakıldığında da pişmanlıkla ilgili ifadenin tıpkı kutsallıkla ilgili ifade gibi, neredeyse hiçbir ifadeyle korelasyon arz etmediği, korelasyon anlamlı olduğunda da çok düşük katsayılarla sahip olduğu görülmüştür. Dolayısıyla mesleğin öz-aynasında yüksek olan yansıması toplum ve kazanç aynalarından geçerken küçülse de, mesleğin sağladığı bir memnuniyet olduğunu ve bu memnuniyetin mesleğin aynasını dağılmaktan koruduğunu da söylemek gerekir.

Aşağıda verilen korelasyon tablosunda en yüksek katsayılarla sahip olan ifadeler gelirle ilgili ifadelerdir. Gelirle ilgili iki ifadenin birbiriyle korelasyon katsayısı 0,59 çıkmıştır. “Öğretmenler hak ettiği değeri görüyor” ifadesiyle “Gelirim kendimi geliştirmem için yeterli imkan sağlıyor” ifadesi arasında 0,62; ayrıca “Gelirim temel ihtiyaçlarımı karşılamama yeterlidir” ifadesi arasında 0,58 gibi yüksek katsayılar vardır. Gelirle ilgili iki ifade, “hak ettiği değeri görüyor” ifadesinin yanı sıra, “değeri toplumda yeterince anlaşılmıştır” ifadesiyle de korelasyon içindedir. Dolayısıyla mesleğin toplumun aynasındaki yansımasıyla kazanç aynası arasında bir örtüşmeden bahsedilebilir. Gelirle ilgili memnuniyet/sizlik, toplumdan görülen değerden memnuniyet/sizlikle iç içedir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Mesleklerine Dair Değerlendirmeleri Arasındaki Korelasyon

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1 Öğretmenlik kutsal bir meslektir	—												
2 Öğretmenlik yüksek itibara sahip bir meslektir	0,25***	—											
3 Ülke kalkınması için öğretmenlik çok fazla önemli değildir	-0,01	0,06	—										
4 Öğretmenlik mesleğini seçtiğim için pişmanım	-0,34***	-0,17***	0,11***	—									
5 Geçmişte öğretmenlerin değeri daha fazlaydı	0,17***	0,09**	-0,25***	-0,09**	—								
6 Öğretmenlere duyulan saygı azalmadı	0,07*	0,16***	0,42***	-0,03	-0,27***	—							
7 Öğretmenler hak ettiği değeri görüyor	0,07*	0,24***	0,45***	-0,08*	-0,27***	0,62***	—						
8 Öğretmenliğin değeri toplumda yeterince anlaşılmıştır	0,07*	0,15***	0,28***	-0,02	-0,15***	0,41***	0,48***	—					
9 MEB öğretmenlerin gelişimi için gerekli uygulamaları yapıyor	0,08*	0,19***	0,22***	-0,04	-0,12***	0,28***	0,42***	0,36***	—				
10 Eğitim öğretim süreçlerine dair öğretmenlerin görüşleri yeterince dikkate alınıyor	0,03	0,17***	0,48***	-0,01	-0,18***	0,49***	0,55***	0,37***	0,41***	—			
11 Okulda görüşlerimi özgür bir biçimde ifade edemiyorum	-0,01	0,05	0,24***	0,06	-0,03	0,15***	0,21***	0,13***	0,09**	0,18***	—		
12 Öğretmenler zamanla değişen ihtiyaçlar doğrultusunda kendini geliştirmektedir	0,15***	0,19***	0,04	-0,08*	0,04	0,12***	0,17***	0,14***	0,27***	0,16***	0,01	—	
13 Gelirim kendimi geliştirmem için yeterli imkanı sağlıyor	-0,02	0,17***	0,39***	0,01	-0,25***	0,48***	0,62***	0,47***	0,45***	0,51***	0,18***	0,24***	—
14 Gelirim temel ihtiyaçlarımı karşılamama yeterlidir	0,02	0,14***	0,41***	-0,05	-0,24***	0,46***	0,59***	0,36***	0,35***	0,57***	0,13***	0,15***	0,59***
* p < .05 ** p < .01 *** p < .001													

Mesleğin Aynasını Ne Etkiliyor?

Mesleki imaj, bireysel ve toplumsal boyutlarda çok katmanlı bir yansıma sunarken, bu yansımının oluşumunda öğretmenlerin demografik ve mesleki özellikleri belirleyici rol oynamaktadır. Aşağıda, öğretmenlerin mesleklerine dair algıları “mesleğin aynası” yaklaşımıyla ele alınarak, cinsiyet, kurum tipi, görev yapılan ilçe, mesleki kıdem ve eğitim kademesi gibi değişkenler çerçevesinde analiz edilmiştir. Mesleğin öz-değeri, toplumsal itibarı, kurumsal karşılığı ve ekonomik getirisi olarak dört ana başlık altında toplanan imaj göstergeleri, öğretmenlerin bu çok boyutlu yansıma nasıl baktıklarını ortaya koymakta ve öğretmenlik mesleğine dair güncel algı haritasını detaylandırmaktadır.

Cinsiyet

Öğretmenlik mesleğine dair algılar, bireysel özelliklere göre anlamlı farklılıklar gösterebilmektedir. Bu bağlamda, cinsiyet değişkeni üzerinden yapılan analizler, kadın ve erkek öğretmenlerin mesleğe dair yansımalarının çeşitli boyutlarda ayrıştığını ortaya koymaktadır.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Öğretmenlerin Mesleklerine Dair Değerlendirmeleri

		Erkek ort.	Kadın ort.	t değeri
Mesleğin Öz-Değeri	Öğretmenlik kutsal bir meslektir	4,25	4,49	4,118***
	Öğretmenlik yüksek itibara sahip bir meslektir	3,41	3,44	0,409
	Ülke kalkınması için öğretmenlik çok fazla önemli değildir	2,44	2,14	-3,618***
	Öğretmenlik mesleğini seçtiğim için pişmanım	2,02	1,81	-3,039***
Toplumun Aynası	Geçmişte öğretmenlerin değeri daha fazlaydı	4,09	4,28	3,224***
	Öğretmenlere duyulan saygı azalmadı	2,74	2,47	-3,406***
	Öğretmenler hak ettiği değeri görüyor	2,54	2,32	-2,878***
	Öğretmenliğin değeri toplumda yeterince anlaşılmıştır	2,56	2,52	-0,783
Mesleğin Kurumsal Aynası	MEB öğretmenlerin gelişimi için gerekli uygulamaları yapıyor	3,22	3,02	-2,930***
	Eğitim öğretim süreçlerine dair öğretmenlerin görüşleri yeterince dikkate alınıyor	2,85	2,57	-3,659***
	Okulda görüşlerimi özgür bir biçimde ifade edemiyorum	3,01	2,91	-1,374
	Öğretmenler zamanla değişen ihtiyaçlar doğrultusunda kendini geliştirmektedir	3,48	3,49	0,140
Kazanç Aynası	Gelirim kendimi geliştirmem için yeterli imkanı sağlıyor	2,51	2,16	-4,482***
	Gelirim temel ihtiyaçlarımı karşılamama yeterlidir	2,74	2,31	-5,394***
* p < .05, ** p < .01, *** p < .001				

Mesleğin imajına dair ifadeler cinsiyete göre t-testi yapıldığında büyük oranda anlamlı farklılaşma olduğu görülmüştür. İlk olarak, kadın öğretmenlerin mesleğin kendi aynasında kutsallık, itibar ve ülke kalkınması için önemi noktasında erkek öğretmenlere göre daha olumlu bir imaja sahip olduğu açıktır. İkinci olarak, mesleğin toplumun aynasındaki yansımaları bakımından kadınlar mesleğin geçmişte daha fazla değeri olduğu, saygının azaldığı ve hak ettiği değer görmediği yönünde anlamlı şekilde daha olumsuz bir kanaate sahiptir. Mesleğin kurumsal aynasına dair ifadelerde ise bakanlığın gerekli uygulamaları yapması ve öğretmenlerin görüşlerinin dikkate alınması noktasında kadınların daha olumsuz kanaate sahip olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde, kazanç aynası bakımından gelirle ilgili ifadelerde kadın öğretmenler anlamlı şekilde daha olumsuz bir kanaate sahiptir. Dolayısıyla kadın öğretmenler mesleğin öz-değeri noktasında daha olumlu, toplumda gördüğü değer, kurumsal değer ve kazanç memnuniyeti açısından ise açıkça daha olumsuz bir yansımaya sahiptir. Bununla birlikte, mesleği seçtiği için pişmanlık hissetmeye kadınların daha az katıldığı; bir anlamda öğretmen olmaya dair görece olumlu bir tutuma sahip oldukları da görülmüştür.

Kurum Tipi

Öğretmenlerin görev yaptığı kurum tipi olarak kamu-özel farkına göre t-testi yapıldığında ise sadece dört ifadenin anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. “Öğretmenlik yüksek itibara sahip bir meslektir” ifadesine özelde çalışan öğretmenler anlamlı şekilde daha yüksek puan vermiştir. “MEB öğretmenlerin gelişimi için gerekli uygulamaları yapıyor” ifadesine ise kamuda çalışanlar anlamlı şekilde daha yüksek puan vermiştir. Özelde çalışan öğretmenler “gelirim temel ihtiyaçlarımı karşılamama yeterlidir” ifadesine anlamlı şekilde daha düşük puan vermiş olup özel sektörde görece düşük ücretler olduğuna işaret etmiştir. Son olarak “Mesleği seçtiğim için pişmanım” ifadesine verilen puanlar da özelde çalışan öğretmenler arasında, kamuda çalışan meslektaşlarına göre anlamlı şekilde daha yüksektir.

İlçenin Gelişmişlik Düzeyi ve Meslekteki Kıdem

Bağımsız değişkenler olarak, öğretmenlerin görev yaptığı İstanbul ilçelerinin SEGE grubu ve meslekteki kıdemlerine göre oluşturulan kategorik gruplar, soru setindeki 14 ifadeyle Ki-Kare analizine sokulmuştur. 14 ifadenin 12’sinde ilçe veya kıdem farkı anlamlı çıkmamıştır; bu da mesleğe dair imaj ve yansımalar üzerinde genel bir ittifak olduğunu gösterir. İlginç biçimde bu iki kategorik değişkenin, aynı iki ifadeyle anlamlı şekilde farklılık yarattığı görülmüştür: Öğretmenliğin “yüksek itibara sahip” olduğu ve “gelirin temel ihtiyaçları karşıladığı” ifadeleri. Tabloda verilen iki bağımsız değişkenin bu iki ifadeyle Ki-Kare analizlerinde p değeri 0,05’ten küçük çıkmıştır.

Tablo 5. İlçenin Gelişmişlik Düzeyi ve Meslekteki Kıdemin Öğretmenlerin Mesleklerine Dair Değerlendirmeleri Üzerindeki Etkisi

		Öğretmenlik yüksek itibara sahip bir meslektir				Gelirim temel ihtiyaçlarımı karşılamama yeterlidir				N
		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam	
İlçe SEGE Grubu	En Düşük	26,7%	26,1%	47,3%	100%	42,5%	21,9%	35,6%	100%	146
	Düşük	24,8%	18,9%	56,3%	100%	54,6%	19,2%	26,2%	100%	423
	Yüksek	28,2%	15,9%	55,9%	100%	57,9%	12,3%	29,7%	100%	333
	En Yüksek	19,1%	14,3%	66,7%	100%	57,1%	18,3%	24,6%	100%	126
Mesleki Kıdem	0-5	22,1%	17,9%	60,0%	100%	55,5%	22,9%	21,6%	100%	245
	6-10	25,3%	11,3%	63,4%	100%	53,2%	15,9%	30,9%	100%	265
	11-15	27,3%	21,4%	51,3%	100%	53,5%	14,4%	32,1%	100%	187
	16-20	25,3%	20,6%	54,1%	100%	52,4%	12,4%	35,3%	100%	170
	20 üstü	29,2%	24,9%	45,9%	100%	57,1%	19,3%	23,6%	100%	161
Toplam		25,5%	18,4%	56,1%	100%	54,3%	17,2%	28,5%	100%	1028

Öğretmenlerin görev yaptığı ilçenin sosyo-ekonomik gelişmişlik grubu mesleğin “yüksek itibara sahip” olduğu kanaatine katılımda etkilidir. Bu ifadeye katılım ortalamada %56,1 iken bunun üstünde oranda “katılıyorum” diyenler sadece en yüksek SEGE grubundaki ilçelerin öğretmenleridir. Bu ifade genelde yüksek bir katılım arz etse de korelasyon tablosunda görüleceği üzere başka ifadelerle örtüşme durumu düşüktür; kadın-erkek farkı istatistiksel açıdan anlamlı değildir ancak sadece özelde çalışan öğretmenlerin kamuda çalışanlara göre anlamlı şekilde daha çok katıldığı görülmüştür. Nitekim sadece en yüksek SEGE puanına sahip Beşiktaş ve Kadıköy’de ortalamanın üstünde katılım olması, mesleğin “yüksek itibarı olduğu” kanaatinin, öğrenci ve velilerin sosyo-ekonomik seviyesiyle de alakalı olduğuna işaret eder.

Diğer yandan, “yüksek itibara sahiptir” ifadesine ortalamaya göre daha fazla oranda katılan kıdem grupları 0-5 ve 6-10 yıl kıdemli olan, görece en genç öğretmenlerdir. Sırasıyla %60 ve %63,4 oranında mesleğin yüksek itibara sahip olduğunu düşünen en genç öğretmenler yahut en fazla 10 yıl kıdeme sahip öğretmenler, daha kıdemli meslektaşlarına göre daha yüksek bir itibar algısına sahiptir. Bu ifadeye özelde çalışan öğretmenlerin daha çok katıldığı hatırlanırsa, özel okullarda daha çok görece genç öğretmenlerin çalıştığı bu farklılaşmaya ışık tutabilir. Bir diğer ifadeyle, ilçe gelişmişliği yüksek, görece genç ve özelde çalışan öğretmenlerin meslekî itibar algısı daha yüksektir.

“Gelirim temel ihtiyaçlarımı karşılamama yeterlidir” ifadesinde ise, ilçenin SEGE grubu yükseldikçe katılmıyorum diyenlerin oranı, %54 olan ortalama katılmama oranının üstüne çıkmaktadır. Özellikle en yüksek SEGE puanına sahip Beşiktaş ve Kadıköy’de görev yapan öğretmenler gelirlerinin ihtiyaçlarını karşıladığına en düşük oranda katılmaktadır. Bu da doğrudan o ilçelerde, başta kira fiyatları olmak üzere temel harcama kalemlerinin yüksek olmasıyla alakalıdır. Bu ifadeye özelde çalışan öğretmenlerin kamuda çalışanlara göre anlamlı şekilde daha düşük katıldığı hatırlanırsa, yüksek gelişmişlik düzeyine sahip ilçelerde ve özel sektörde çalışan öğretmenler için mesleğin kazanç aynasının meslektaşlarına göre daha olumsuz olduğu açıktır.

Kıdem bakımından ise, en genç olan 0-5 sene kıdemliler ve en yaşlı olan 20 seneden fazla kıdemliler, gelirin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli olduğuna ortalamadan daha düşük oranlarda, sırasıyla %21,6 ve %23,6 oranında katılmaktadır. Özellikle en kıdemli grubun, bu ifadeye katılmama oranı %57,1 ile en yüksektir. Dolayısıyla mesleğe yeni girenlerle mesleğin en eskilerinin ittifak ettiği nadir bir husus olarak kazanç yetersizliği dikkat çekicidir. Kazanç yetersizliği kanaati kadınlar, özelde çalışanlar ve yüksek SEGE puanına sahip ilçelerde çalışanlar için olduğu gibi en genç ve en kıdemli öğretmenlerde de görece daha yüksek orandadır. En gençler için işgücü piyasalarında daha yüksek kazançlı işlere dair farkındalık ve ihtimaller belki henüz taze olduğu için böyle bir kanaat varken; en kıdemliler içinse mesleğin kazanç tavanını deneyimlemekten dolayı belli bir memnuniyetsizliğin bas-kın hale geldiği söylenebilir.

Görev Yapılan Eğitim Kademesi

Öğretmenliğe dair 14 ifadede en çok anlamlı fark yaratan bağımsız değişkenin öğretmenlerin görev yaptığı eğitim kademesi olduğu tespit edilmiştir. Tabloda bu ifadelere dört farklı eğitim kademesinden öğretmenlerin katılım oranları ve Ki-Kare testinde çıkan p değerleri verilmiştir.

Öncelikle mesleğin kendi aynasında gördüğü değerın yüksek olduğu görülmektedir. Kutsal bir meslek olduğu ifadesi, her kademede birbirine yakın oranlarda katılım sahibidir ve anlamlı bir fark çıkmadığı için üzerinde ittifak vardır. Bununla birlikte, “mesleğin yüksek itibara sahip” olması okul öncesi ve lise öğretmenlerinde ortalamadan daha yüksek katılım almıştır. Ülke kalkınması için mesleğin önemine katılım ise kademe yükseldikçe artmakta ve lise öğretmenlerinde ortalamanın üstünde bir orana çıkmaktadır. Buradan hareketle lise öğretmenlerinin mesleki öz-değerinin görece daha yüksek olduğu söylenebilir. “Yüksek itibara sahip” olması ifadesine en düşük katılımın ilkokul öğretmenlerinde çıkması ilginçtir.

Tablo 6. Görev Yapılan Eğitim Kademesine Göre Öğretmenlerin 14 İfadeye Katılım Oranları ve Ki-Kare Anlamlılık Değeri

	Okul öncesi	İlkokul	Ortaokul	Lise	Toplam	P değeri
Öğretmenlik kutsal bir meslektir	92,9%	89,5%	84,1%	87,4%	87,8%	0,152
Öğretmenlik yüksek itibara sahip bir meslektir	61,9%	46,6%	55,9%	60,0%	56,1%	< 0,001
Ülke kalkınması için öğretmenlik çok fazla önemli değildir	15,5%	18,5%	24,8%	28,5%	23,3%	< 0,001
Öğretmenlik mesleğini seçtiğim için pişmanım	6,5%	7,1%	14,8%	10,9%	10,4%	< 0,001
Geçmişte öğretmenlerin değeri daha fazlaydı	86,5%	82,4%	82,6%	81,1%	82,6%	0,221
Öğretmenlere duyulan saygı azalmadı	20,7%	18,1%	28,9%	34,8%	27,3%	< 0,001
Öğretmenler hak ettiği değeri görüyor	18,7%	13,1%	22,2%	27,4%	21,4%	< 0,001
Öğretmenliğin değeri toplumda yeterince anlaşılmıştır	13,6%	18,5%	24,1%	28,8%	22,9%	< 0,001
MEB öğretmenlerin gelişimi için gerekli uygulamaları yapıyor	42,6%	37,4%	37,1%	43,3%	40,2%	0,052
Eğitim öğretim süreçlerine dair öğretmenlerin görüşleri yeterince dikkate alınıyor	34,8%	19,7%	28,9%	35,9%	30,2%	< 0,001
Okulda görüşlerimi özgür bir biçimde ifade edemiyorum	34,2%	28,2%	38,1%	40,8%	36,2%	0,058
Öğretmenler zamanla değişen ihtiyaçlar doğrultusunda kendini geliştirmektedir	54,8%	59,2%	53,7%	55,1%	55,6%	0,077
Gelirim kendimi geliştirmem için yeterli imkanı sağlıyor	21,9%	13,1%	20,7%	27,1%	21,4%	< 0,001
Gelirim temel ihtiyaçlarımı karşılamama yeterlidir	21,9%	20,2%	28,5%	36,7%	28,5%	< 0,001

Mesleğin toplumun aynasındaki değeri için de lise öğretmenlerinin ortalamasının üstünde oranlarda katıldığı görülmektedir. Lise öğretmenleri “öğretmenlere duyulan saygı azalmadı” ifadesine %34,8; “hak ettiği değeri görüyor” ifadesine %27,4 ve “değeri toplumda yeterince anlaşılmıştır” ifadesine %28,8 oranında katılmaktadır. Bunlar da ortalama katılımın üstünde oranlardır. Lise öğretmenlerinin bu açıdan, sadece mesleğin kendi aynasındaki değerine

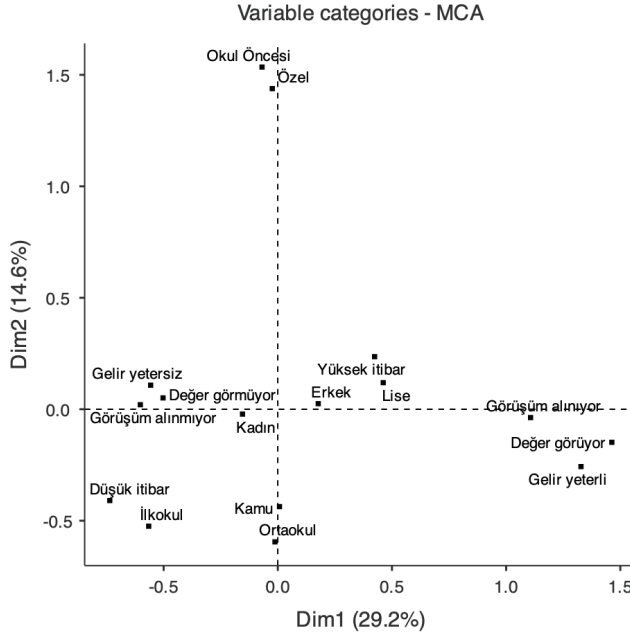
değil, aynı zamanda toplum nezdindeki değerine de daha olumlu yaklaştığı görülmektedir. “Geçmişte öğretmenin değeri daha fazlaydı” ifadesi ise anlamlı bir fark arz etmeyip, kutsallık gibi, her kademededen öğretmenler için ittifak noktasıdır. Buradaki ifadelere ilkökul öğretmenlerinin katılım oranları ise ortalamanın hep altında çıkmıştır.

Mesleğin kurumsal aynasına dair ifadelerden sadece “eğitim öğretim süreçlerinde öğretmenlerin görüşleri alınıyor” ifadesinde kademe farkı anlamlı çıkmıştır. Bu ifadeye ilkökul öğretmenleri %19,7 oranında düşük seviyede katılırken okul öncesi ve lise öğretmenleri ortalamanın üstünde katılmaktadır. İlkokul öğretmenleri bu gruptaki diğer ifadelere de istatistik açısından anlamlı çıkmasa da ortalamanın altında katılmıştır. İlkokul öğretmenlerinde, müfredattan veli profiline en sık değişen eğitim boyutlarına karşı giderek aşınan bir değer algısı olduğunu düşünmek mümkündür. Bununla birlikte bu değişime en çok ayak uydurması gerekenin de ilkökul öğretmenleri olduğu, “zaman içinde ihtiyaçlar doğrultusunda kendilerini geliştirmektedir” ifadesine ortalamanın üstünde katılmalarından bellidir.

Mesleğin kazanç aynasındaki durum, önceki ifade gruplarındaki örüntünün devamıdır. Lise öğretmenleri geliriyle ilgili iki ifadeye de ortalamanın üstünde katılım oranı arz eden; gelirinden görece daha memnun kademedir. İlkokul öğretmenleri ise iki ifadeye de en düşük oranda katılan gruptur. Bu anlamda ilkökul öğretmenleri mesleğin itibarı, toplumda gördüğü önem, kurumsal değer bakımından hep daha olumsuz bir kanaate sahip olmalarının yanı sıra, gelirden memnuniyet bakımından da olumsuz bir tutum arz ederler. Bununla birlikte meslekten pişmanlık noktasında en olumsuz grup da değildir. Meslekten pişmanlık ifadesine ortalamanın üstünde katılan kademe, diğer ifadelere hep ortalamaya yakın şekilde katılan ortaokul öğretmenleridir.

Mesleğin Dört Aynası Birlikte Nasıl İşliyor?

Cinsiyet, kıdem ve kademe değişkenlerini mesleğin dört aynasından birer değişkenle birlikte çoklu mütekabiliyet analizinde görmek buradaki bulguları pekiştirebilir. Mesleğin öz-değerini ifade eden “yüksek itibara sahiptir” ifadesi, toplumsal aynasını ifade eden “hak ettiği değeri görüyor” ifadesi, kurumsal aynasını ifade eden “görüşleri yeterince dikkate alınıyor” ifadesi ve “gelirim temel ihtiyaçlarımı karşılamam için yeterli” ifadesi, bu analizde katılanlar ile katılmayanlar şeklinde yer almıştır.

Şekil 1. Mesleğin Aynalarını Gösteren Çoklu Mütakabiliyet Analizi

Buradaki analizde ortaya çıkan birinci ve ikinci boyutların toplamı varyansın %43,8'ini açıklamaktadır. Görüldüğü üzere mesleğin hak ettiği değeri gördüğü, kurumsal süreçte görüşlerinin alındığını ve gelirinin yeterli olduğunu düşünen öğretmenlerin konumları grafiğin sağ tarafında birbirine yakın şekilde toplanmıştır. Genel olarak belli bir cinsiyet, kıdem veya kademe konumuyla tam örtüşmediği için yüksek bir memnuniyeti ifade etmeyen bu değişkenlerin en fazla lise kademesine yakın olduğu da görülmektedir. “Yüksek itibara sahip” olduğunu düşünenler de benzer şekilde lise öğretmenlerine ve erkek öğretmenlere hayli yakın konumdadır. Aksi yönde ise, değer görmediğini, görüşünün alınmadığını ve gelirinin yetersiz olduğunu düşünen öğretmenlerin konumları daha çok kadın öğretmenlerin ve ilkokul öğretmenlerinin konumlarına yakındır.

Meslekler Arasında Öğretmenlik Mesleği

Ankette ayrı bir soru olarak, öğretmenlerden, kendi meslekleri de dahil olmak üzere 10 mesleği toplumsal itibar bakımından sıralamaları istenmiştir. Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere öğretmenlik 10 meslek arasında üçüncü sırada çıkmıştır. Bu 10 meslek arasında öğretmeni ilk sıraya koyan 154, ikinci sıraya koyan 87, üçüncü sıraya koyan 115 öğretmen vardır. Öğretmeni son sıraya koyan ise 101 öğretmen vardır. İlk sıraya yerleştirilmesini 10, son sıraya yerleştirilmesini 1 puan olarak 1-10 arasında değişkeni yeniden kodladığımızda çarpıklık

-0,21 ve basıklık -1,19 şeklinde oluşmaktadır ve bu da normal dağılımdan az da olsa sapma demektir. Öğretmenlerin kendi mesleklerini 10 meslek arasında konumlandırma eğilimleri görece üst sıralarda yoğunlaşmaktadır.

Tablo 7. Öğretmenlere Göre 10 Mesleğin İtibar Sıralaması

	Ort.	St. Sapma	Çarpıklık	Basıklık	Mesleki İtibar Sırası (Sunar, 2020)
Tıp Hekimi	8,43	2,24	-1,67	1,98	1
Pilot	6,86	2,69	-0,64	-0,79	2
Öğretmen	5,91	2,94	-0,21	-1,19	5
Avukat	5,81	2,14	-0,19	-0,66	4
Yüzbaşı	5,73	2,64	0,05	-1,21	3
Mühendis	5,48	2,45	-0,01	-1,11	6
Polis	5,39	2,48	-0,01	-0,91	8
Eczacı	4,91	2,04	0,18	-0,75	7
Hemşire	3,91	2,57	0,54	-0,88	9
Muhasebeci	2,58	2,24	1,78	2,51	10

Öğretmenlik mesleğini 10 meslek arasında hangi sırada konumlandıkları tabloda görüldüğü gibidir. Sunar'ın "Türkiye'de Mesleki İtibar" araştırmasında 133 meslek arasında itibar sıralamasında 14. sırada çıkan öğretmenlik (Sunar, 2020), bu çalışmada ise 10 meslek arasında 3. sırada çıkmıştır. Bu 10 mesleği Sunar'ın araştırmasındaki puanlarına göre sıraladığımızda öğretmenliğin 5. sırada olduğu görülmüştür. Bir diğer ifadeyle, Sunar'ın gösterdiği üzere toplumun nezdindeki itibar sırası buradaki meslekler arasında 5 iken, bu çalışmada görüldüğü üzere öğretmenlerin kendi nezdinde 3 olup daha yüksektir. Sunar'ın araştırmasında öğretmenden yüksek konumda olan avukat ve yüzbaşı meslekleri, öğretmenlerin nezdinde öğretmenlikten hemen aşağıda yer almaktadır. Bunun dışında, çalışmada 10 mesleğin sırasının Sunar'ın araştırmasındakiyle büyük oranda örtüştüğü görülmüş olup, öğretmenlik dışında sadece polis ile eczacının sıraları birbiriyle yer değiştirmiştir.

Öğretmenlerin kendi mesleklerini benzer diplomalı ve beyaz yakalı işlere göre bu ankette daha yukarıda konumlandırması, bir önceki kısımda tespit edilen mesleki öz-değerin aynasında görece yüksek görme eğilimini teyit eder. Bu tabloda öğretmen, kendisinden aşağı sırada yer alan diğer rutin beyaz yakalı meslekler arasında esasen kazanç seviyesi bakımından polis, hemşire ve muhasebeciye yakın sayılabilir. Diğer yandan öğretmenlerin halen daha büyük çoğunluğunun kamuda istihdam edilmesi polis gibi yüzbaşı mesleğiyle de ortak bir tarafına işaret eder. Tıp hekimi ve pilot gibi hem kazanç seviyesi hem toplumsal imajı

ve karizması görece yüksek olan az sayıda meslek dışında, öğretmenler benzer özelliklere sahip oldukları diğer mesleklere göre kendi mesleklerini en yukarıda konumlandırmış görünmektedir.

Kategorik değişkenlere göre öğretmenin 10 meslek içindeki yerine yakın bakıldığında üç değişkenin etkisinin anlamlı çıktığı görülmüştür: Cinsiyet, kurum tipi ve kurum kademesi. Erkek öğretmenlerin yaptığı sıralamada öğretmen 3. sırada yer alırken kadın öğretmenler için 5. sıradadır ve yüzbaşı ile avukatın altındadır. Benzer şekilde, kamuda çalışan öğretmenler için 3. sırada olduğu görülürken özelde çalışan öğretmenler için 6. sıraya kadar inmiştir ve polis de altında yer almıştır. ANOVA testi anlamlı çıkan eğitim kademesi değişkenine göre de farklılık vardır: Okul öncesi ve lise öğretmenleri için meslekleri 3. sırada iken, ilkökul öğretmenleri için 5., ortaokul öğretmenleri için 4. sıradadır. Kıdeme göre analiz yapıldığında ANOVA testi anlamlı çıkmasa da kıdem arttıkça öğretmenin sırasının da arttığını, en düşük sıraya 0-5 yıl kıdemli en genç öğretmenler nezdinde sahip olduğu söylemek mümkündür. Buradan hareketle, kadın, özelde çalışan, ilkökul ve ortaokul öğretmenleri için kendi meslekleri, benzer meslekler arasında görece daha düşük bir itibara sahiptir. Bu bulgu, önceki kısımda mesleğin yansımalarına dair kanaat ifadelerinde tespit edilen bulgularla da örtüşür.

Öğretmenlik mesleğinin sıralanmasında istatistik etkisi anlamlı çıkan kategorik değişkenler arasında öğretmenlik mesleğine en yüksek puanı veren grubun lise öğretmenleri olduğu (6,16), onun hemen ardından erkek öğretmenlerin geldiği (6,15) ve okul öncesi öğretmenlerinin de görece yüksek puanladığı görülmüştür (6,11). En düşük puanları veren gruplarsa sırasıyla ortaokul öğretmenleri (5,62), kadın öğretmenler (5,67) ve ilkökul öğretmenleridir (5,68). Kamu-özel farkı noktasında anlamlı bir fark bulunmuş olsa da verilen puanların birbirine, diğer kategorik değişkenlere nazaran yakın olması dikkat çekicidir. Ancak en düşük puan veren gruplar için bile öğretmenliğin göreceli sırası 7 veya daha alt sıralara inmemektedir. Her grup nezdinde eczacı, hemşire ve muhasebeci mesleklerinin üstündedir.

Tablo 8. Demografik ve Sosyal Değişkenler Çerçevesinde Öğretmenlere Göre 10 Mesleğin İtibar Sıralaması

ANOVA / t-testi	Öğretmen ort. puan	Meslek sıralaması												Kategori	
		Cinsiyet		Kurum Tipi		Meslekte Kıdem							Eğitim Kademesi		
		Erkek	Kadın	Kamu	Özel	0-5	6-10	11-15	16-20	20 üstü	Okul Öncesi	İlkokul	Ortaokul	Lise	
p < 0,01	6,15	5,67	5,91	5,85	5,89	5,81	6,18	5,74	5,93	6,11	5,68	5,62	6,16		
														Muhasebeci	Muhasebeci
	Hemşire	Hemşire	Hemşire	Hemşire	Hemşire	Hemşire	Hemşire	Hemşire	Hemşire	Hemşire	Hemşire	Hemşire	Hemşire		
	Eczacı	Eczacı	Eczacı	Eczacı	Eczacı	Eczacı	Eczacı	Eczacı	Polis	Eczacı	Eczacı	Eczacı	Eczacı		
	Polis	Polis	Polis	Mühendis	Mühendis	Polis	Polis	Yüzbaşı	Eczacı	Mühendis	Polis	Polis	Mühendis		
	Mühendis	Mühendis	Mühendis	Öğretmen	Polis	Polis	Yüzbaşı	Polis	Yüzbaşı	Polis	Polis	Mühendis	Mühendis		
	Yüzbaşı	Öğretmen	Yüzbaşı	Polis	Öğretmen	Yüzbaşı	Avukat	Avukat	Mühendis	Yüzbaşı	Öğretmen	Yüzbaşı	Avukat		
	Avukat	Avukat	Avukat	Yüzbaşı	Avukat	Öğretmen	Mühendis	Öğretmen	Avukat	Avukat	Yüzbaşı	Öğretmen	Yüzbaşı		
	Öğretmen	Yüzbaşı	Öğretmen	Avukat	Yüzbaşı	Avukat	Öğretmen	Mühendis	Öğretmen	Öğretmen	Avukat	Avukat	Öğretmen		
	Pilot	Pilot	Pilot	Pilot	Pilot	Pilot	Pilot	Pilot	Pilot	Pilot	Pilot	Pilot	Pilot		
Tip hek.	Tip hek.	Tip hek.	Tip hek.	Tip hek.	Tip hek.	Tip hek.	Tip hek.	Tip hek.	Tip hek.	Tip hek.	Tip hek.	Tip hek.			

Tablo 9. Mesleğin Aynaları Çerçevesinde Öğretmenlere Göre 10 Mesleğin İtibar Sıralaması

Kategori	Mesleğin Öz-Değeri	Toplulumun Aynası	Mesleğin Kurumsal Aynası	Kazanç Aynası
Hfde	“Öğretmenlik yüksek itibara sahip bir meslektir”	“Öğretmenlik hak ettiği değeri görüyor”	“Eğitim-öğretim süreçlerinde öğretmenlerin görüşleri yeterince dikkate alınıyor”	“Gelirim temel ihtiyaçlarımı karşı-lamama yeterlidir”
Kategori	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum
	Kararsızım	Kararsızım	Kararsızım	Kararsızım
	Katılıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum	Katılıyorum
Tıp hek.	Tıp hek.	Tıp hek.	Tıp hek.	Tıp hek.
Pilot	Pilot	Pilot	Pilot	Pilot
Yüzbaşı	Yüzbaşı	Yüzbaşı	Yüzbaşı	Yüzbaşı
Avukat	Avukat	Avukat	Avukat	Mühendis
Mühendis	Öğretmen	Yüzbaşı	Yüzbaşı	Avukat
Polis	Mühendis	Öğretmen	Mühendis	Öğretmen
Eczacı	Polis	Polis	Polis	Polis
Öğretmen	Eczacı	Eczacı	Eczacı	Eczacı
Hemşire	Hemşire	Hemşire	Hemşire	Hemşire
Muhase- beci	Muhase- beci	Muhase- beci	Muhase- beci	Muhase- beci
4,81	5,73	6,45	5,36	6,28
5,73	6,45	6,97	6,01	6,72
Öğretmen ort. puan	4,81	5,36	5,26	5,31
ANOVA	p < 0,001	p < 0,001	p < 0,001	p < 0,001

Öğretmenliğin öğretmenler tarafından diğer meslekler arasındaki nerede konumlandırıldığı, önceki kısımda analiz edilen ve anlamlı farklılaşmalar bulunan tutum sorularına göre de farklılık arz eder. Tabloda verilen ifadelere “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum” diyenler birleştirilmiş; ayrıca “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” diyenler birleştirilmiştir. Bu şekilde analize sokulan katılma durumuna göre öğretmene verilen puanlarda her defasında ANOVA testinde anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Öncelikle mesleğin öz-değerini ifade eden “öğretmenlik yüksek itibara sahip bir meslektir” ifadesine katılma durumuna göre öğretmenin sırası değişmektedir. Bu ifadeye katılmayanlar için öğretmen 8. sırada iken, kararsızlar için 5 ve katılanlar için 3. sıradadır. Mesleğin öz-değeri ile meslekler arasındaki konumu bu anlamda örtüşmektedir. Bütün kategorik değişkenler arasında en düşük puanı verenler mesleğin yüksek itibarına dair ifadeye katılmayanlar görünmektedir (4,81).

İlginç bir ayrışma, toplumun aynasındaki yerine dair “öğretmenlik hak ettiği değeri görüyor” ifadesinde ortaya çıkmaktadır. Katılmıyorum diyenler 8, kararsızlar 3 ve katılanlar 2. sıraya yerleştirmiştir. Esasen toplamda üçüncü sırada yer alan öğretmenliği, mesleğin hak ettiği değeri gördüğünü düşünenlerin ikinci sırada konumlandırması, toplumun aynasının belirleyici olduğunu ifade eder. Bu ifadeye katılanlar bütün gruplar arasında en yüksek puanı vermiştir (6,97). Nitekim bu soruda kararsızlar bile mesleklerini üçüncü sıradan düşük konumlandırmamıştır. Benzer bir tablo, mesleğin kurumsal aynasını ifade eden ve öğretmenlerin görüşlerinin yeterince dikkate alınmasıyla ilgili ifadede bulunmuştur. Öğretmenlerin toplumun aynasında ve kurumsal aynada kendilerine dair görüşleri olumsuz yönde olduğunda, meslekler arasındaki konumlandırmaları da 3. sıranın altına inmektedir.

Son olarak, gelirin temel ihtiyaçlarını karşılamadığını düşünen öğretmenler için öğretmenlik bu 10 meslek arasında 6. sıradadır. Diğer ifadelerde olduğu gibi burada da yüzbaşı, mühendis ve avukat meslekleri öğretmenliğin üstüne çıkmış görünmektedir. Gelirle ilgili kanaatin önceki kısımda da anlamlı bir fark yarattığı hatırlandığında, mesleğin kazanç aynasında olumsuz yansımalarının meslekler arasındaki konumlandırılmasına etki ettiği açıktır. Kararsız olanlarla gelirin yeterli olduğunu düşünenlerin puanlarının birbirine yakın olması ve sıralamasının değişmemesi ise, gelirle ilgili memnuniyetin etkisinin sınırlı olduğunu gösterir.

Sonuç

Bu araştırmada öğretmenlik mesleğinin değer algısının bizzat öğretmenler nezdinde hangi boyutlara sahip olduğu, sosyo-demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı, ayrıca mesleğin diğer meslekler arasında ilişkisel değeri incelenmiştir. Öğretmenler mesleklerini kutsal, yüksek itibarlı ve ülke kalkınması için önemli görmektedir. Mesleğinden pişman olma durumu çok düşüktür. Mesleğin öz-değeri bu anlamda yüksektir. Nitekim 10 meslek arasında kendi mesleklerini 3. sırada konumlandırmışlardır ve bu esasen mesleki itibar sıralamasında yukarıda olan avukat, mühendis gibi mesleklerin de üstünde görmek demektir.

Mesleğin toplumun aynasındaki yansıması ise aksi yöndedir. Toplumda hak ettiği değer ve önemi görmedikleri, özellikle de eskiye göre bu değer azaldığı yönündeki kanaat öğretmenler arasında yaygındır ve mesleğe dair görüşlerini belirlemektedir. Nitekim “öğretmenlik hak ettiği değeri görüyor” ifadesine katılanlar öğretmenliği diğer meslekler arasında 2. sırada, katılmayanlar ise 8. sırada konumlandırmıştır.

Mesleğin kurumsal aynasındaki yansıması görece daha dengelidir. Ancak kazanç aynası baskın biçimde olumsuzdur. Öğretmenler gelirlerinin temel ihtiyaçları için yeterli olmadığı ve kendilerini geliştirmeye imkan tanımadığı görüşündedir. Gelirle ilgili memnuniyetsizlik, toplumdan görülen değerden memnuniyetsizlikle iç içedir. Ayrıca gelirin temel ihtiyaçlarını karşılamadığını düşünenler için öğretmenlik 10 meslek arasında 6. sıradadır.

Kadın öğretmenler mesleğin öz-değeri açısından daha olumlu, toplumsal ve kurumsal aynası bakımından ise daha olumsuz bir yansımaya sahiptir. Meslekten pişmanlık duymaya da daha az eğilimlidir. Bu bakımdan mesleğin aynaları arasındaki çapraşıklık, kadın öğretmenler daha yüklü şekilde hisseder görünmektedir. Nitekim erkek öğretmenler, 10 meslek arasında öğretmenliği 3. sırada, kadın öğretmenlerse 5. sırada konumlandırmıştır.

Kamuda çalışan öğretmenler mesleklerinden görece daha memnundur. Özelde çalışan öğretmenlerse bilhassa gelirin yetersiz olması ve meslekten pişmanlık noktasında daha olumsuz bir kanaate sahiptir. Nitekim kamuda çalışan öğretmenler mesleklerini 10 meslek arasında 3. sırada, özelde çalışanlar ise 6. sırada konumlandırmıştır.

İstanbul’un en yüksek gelişmişlik seviyesine sahip ilçelerinde görev yapan öğretmenlerin mesleki itibar algısı görece daha yüksektir. Ancak gelirin yetersiz olduğu kanaati ilçenin gelişmişlik seviyesi arttıkça olumsuz yönde artmaktadır. Bilhassa özelde çalışan öğretmenler için bu daha da baskındır.

En fazla 10 yıl kıdeme sahip öğretmenler, daha kıdemli meslektaşlarına göre daha yüksek bir mesleki itibar algısına sahiptir. Bununla birlikte en genç öğretmenler 10 meslek arasında 5. sıraya yerleştirmiştir. Meslekte henüz ilk 5 yılında olanlarla 20 yılını doldurmuş olanlar gelirin yetersiz olduğu noktasında orta seviye kıdemlilere göre daha olumsuz görüştedir.

Eğitim kademesi bakımından, mesleğin öz-değeri ve toplumsal değerine en yüksek oranda katılan grup lise öğretmenleridir. Ona yakın şekilde okul öncesi öğretmenleri nezdinde de mesleğin değeri yüksektir. İlkokul öğretmenleri ise hem mesleğin toplumsal değeri hem kurumsal yansıması hem de kazanç seviyesi bakımından en olumsuz kanaate sahip olan gruptur. Nitekim lise ve okul öncesi öğretmenleri 10 meslek arasında öğretmenliği 3. sırada; ortaokul öğretmenleri 4 ve ilkokul öğretmenleri 5. sırada konumlandırmıştır.

Buradan hareketle ilkokul öğretmenleri, özelde çalışanlar, görev yaptığı ilçeyle uyumsuz gelire sahip olanlar, meslekte ilk 5 yılında olanlar ve kadın öğretmenlerin meslek aynaları-

nın daha kırılğan ve gerilimli olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Mesleğin yüksek öz-değeri ile düşük toplumsal aynası ve yine düşük kazanç aynası arasındaki çapraşık durum bu kategorilere giren öğretmenler için daha hissedilirdir. Toplum ve kazanç aynaları, mesleğin somut ve günlük dünyada sürekli hissedilen karşılıklarını içerir.

Bu araştırmanın bulguları Cooley'in ayna benlik kavramının belli bir meslek özelinde yeniden düşünülebileceğini ortaya koymaktadır. Öğretmenlik mesleğinin öz-değer aynası, kurumsal aynası, toplumsal aynası ve kazanç aynası anlamlı örüntüler içermektedir. Bu dört boyutuyla öğretmenlik mesleğinin aynaları farklı gerilimlere sahne olmaktadır. Eğitim kademesi, cinsiyet, kurum tipi ve ilçe ekonomik seviyesi bakımından bu gerilimler anlamlı şekilde yoğunlaşabilmektedir. Bu çalışmanın önemli bir katkısı şüphesiz bu zamana dek literatürde görülmeyen, öğretmenlerin görev yaptığı ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesinin bazı boyutlarda mesleğin aynasına anlamlı şekilde etki ettiği olmuştur. Ayrıca, mesleğin 10 meslek arasında kendini nasıl bir yerde gördüğüne dair bulgular, mesleğin aynalarının aslında daha geniş anlamda meslekler dünyası içinde, ilişkisel bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Bu araştırmanın bir sınırlılığı şüphesiz belli bir ilde görev yapan öğretmenlerin katılımcı olmasıdır. İstanbul özelinde kotalı şekilde ve belli demografik değişkenlere göre dengeli ve geçerli bir dağılıma sahip olsa da bu araştırmanın örneklemini Türkiye çapına genişletmek mümkündür. Türkiye çapında yapıldığı takdirde, bu çalışmada bulunan ilçe farkları bölge ve şehir farkları olarak daha derin ve katmanlı bir meslek aynaları analizine imkan tanıyabilecektir. İkinci bir kısıtlılık ise öğretmenlerin sosyal kökenleri ve eğitim güzergahlarının analize dahil edilmemiş olmasıdır. Öğretmenlerin sosyal kökenleri ve eğitim güzergahlarının mesleklerini görme ve değerlendirme biçimlerine nasıl bir etki ettiği ileri araştırmalarla muhakkak incelenmelidir. Son olarak, bu çalışmada öğretmenlik özelinde incelenen mesleğin dört aynası elbette başka mesleklerle sıranmalı ve geliştirilmelidir.

Kaynakça

- Atmaca, T. (2020). Öğretmenlerin toplumsal saygınlık ve imajlarına olumsuz etki eden faktörlerin incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(1), 152–167. <https://doi.org/10.33308/26674874.2020341165>
- Bağçeci, B., Çetin, B., & Ünsal, S. (2013). Öğretmenlerin mesleki imaj ölçeği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 34–48.
- Bolgin, C., & Şahin, F. (2019). Public perception and attitudes about social work in Turkey. *International Social Work*, 62(5), 1329–1342. <https://doi.org/10.1177/0020872818774105>
- Caldwell, J. (2022). Professional identity and professional services staff: Understanding and impact. *Perspectives: Policy and Practice in Higher Education*, 26(4), 140–147. <https://doi.org/10.1080/13603108.2022.2073288>
- Cooley, C. H. (1902). *Human nature and the social order*. Charles Scribner's Sons.
- Doğan, Ö., & Bayrak, C. (2019). Öğretmenlerin görüşlerine göre öğretmenlik mesleğinin imajı: Bir ölçek geliştirme ve uygulama çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 901–922. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019.19.49440-487223>
- Enis, C. R. (2010). Role perceptions of accountants: Ten more years through the looking glass. *Advances in Public Interest Accounting* (Cilt. 15, ss. 23–59) içinde. Emerald Group Publishing Limited. [https://doi.org/10.1108/S1041-7060\(2010\)0000015005](https://doi.org/10.1108/S1041-7060(2010)0000015005)
- Ertan Kantos, Z. (2021). Öğretmenlik mesleğinin itibarı ile ilgili öğretmen görüşleri. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 682–702. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.983200>
- Frye, J. M. (2018). Assimilation or humiliation? An analysis of professional identities after critical events in the workplace. *School Library Research*, 21, 1–27.
- Gecas, V. (1982). The self concept. *Annual Review of Sociology*, 8, 1–33.
- Gelişli, Y., & Meirkulova, A. (2022). The social status of the teaching profession: Teachers' views in Turkey and Kazakhstan. *Hacettepe University Journal of Education*, 37(2), 424–439. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2022074923>
- Karakoyunlu, B. (2024). Öğretmenlik mesleğinin itibarı: Fenomenolojik bir araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 13(3), 1674–1695. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1523969>
- Koç, E. S. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen ve öğretmenlik mesleği kavramlarına ilişkin metaforik algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1). <https://doi.org/10.17679/iuefd.79408>
- MEB. (2024). Öğretmen sayısı. <https://istatistik.meb.gov.tr/OgretmenSayisi/Index>
- Mistry, E. (2017). *Correctional officers "through the looking glass": Understanding perceptions and their impact on personal and professional identity* [Yüksek lisans tezi, Wilfrid Laurier University].
- Nilsson, K., Nordfeldt, M., & Landstedt, E. (2025). Social workers' experiences of public perceptions of the social work profession: An exploratory study. *SAGE Open*, 15(1). <https://doi.org/10.1177/21582440251313655>
- Origi, G. (2019). How I see myself seen. *Reputation* (ss. 1–27) içinde. Princeton University Press. <https://doi.org/10.23943/princeton/9780691196329.003.0001>
- Polat, Ü., Kaysılı, A., & Aydın, Ş. (2015). Öğretmen adaylarının eğitimsel, toplumsal ve siyasal beklentileri üzerine bir araştırma. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 4(2), 1–14. <https://doi.org/10.30703/cije.321365>

- Rodríguez-Pérez, M., Mena-Navarro, F., Domínguez-Pichardo, A., & Teresa-Morales, C. (2022). Current social perception of and value attached to nursing professionals' competences: An integrative review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(3), 1817. <https://doi.org/10.3390/ijerph19031817>
- Sawatsky, A. P., Matchett, C. L., Hafferty, F. W., Cristancho, S., Ilgen, J. S., Bynum, W. E., & Varpio, L. (2023). Professional identity struggle and ideology: A qualitative study of residents' experiences. *Medical Education*, 57(11), 1092–1101. <https://doi.org/10.1111/medu.15142>
- Shaffer, L. S. (2005). From mirror self-recognition to the looking-glass self: Exploring the justification hypothesis. *Journal of Clinical Psychology*, 61(1), 47–65. <https://doi.org/10.1002/jclp.20090>
- Sönmez, E., & Cemaloğlu, N. (2017). İlköğretim okulu öğretmenlerinin mesleki imaj algısı ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 2117–2141. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2017.17.32772-364002>
- Sunar, L. (2020). *Türkiye'de çalışma hayatı ve meslekler*. TYAP. https://tyap.net/mediaf/Calisma_Hayati.pdf
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022). *SEGE 2022: İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması*. Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü.
- TEDMEM. (2014). *Öğretmen gözüyle öğretmenlik mesleği*. Türk Eğitim Derneği Eğitim ve Bilimsel Araştırma Dairesi. https://ted.org.tr/wp-content/uploads/2024/03/ogretmen_gozuyle_ogretmenlik_meslegi.pdf
- Ünsal, S. (2018). Türkiye'de öğretmenlik mesleğinin statüsüne ilişkin bir Pareto analizi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(2), 111–130. <https://doi.org/10.19126/suje.379040>
- Yeung, K.-T., & Martin, J. L. (2003). The looking glass self: An empirical test and elaboration. *Social Forces*, 81(3), 843–879.
- Yurdakul, S., Gür, B. S., Çelik, Z., & Kurt, T. (2016). *Öğretmenlik mesleği ve mesleğin statüsü*. Eğitim-Bir-Sen. <https://www.ebs.org.tr/storage/publication/ZcwiPED9I4BkdGE6PBIKdOrZFqXVJqveuSKMpm-pE.pdf>